Český
modrý mák z.s.

22. MAKOVÝ OBČASNÍK

Mák v roce 2023

Únor 2023

Sborník referátů
Česká zemědělská univerzita v Praze

Občasník je vydán při příležitosti odborného semináře **MÁK v ROCE 2023,**
pořádaného 7. února 2023 spolkem Český modrý mák z.s.
a Českou zemědělskou univerzitou v Praze.

Český modrý mák z.s.
(spolek sídlí na Výzkumné stanici FAPPZ ČZU v Praze)
Hájecká 215
273 51 Červený Újezd
http://www.ceskymodrymak.cz
info@ceskymodrymak.cz

Odborní garanti: Ing. Pavel Cihlář, Ph.D.
Ing. Vlastimil Mikšík, Ph.D.
Mgr. Stanislava Koprdová, Ph.D.

Do tisku připravil: Ing. Vlastimil Mikšík, Ph.D.

© Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů
www.af.czu.cz
165 00 Praha 6 - Suchdol
tel. 737 185 733
e-mail: MIKSIK@AF.CZU.CZ
Vydala Česká zemědělská univerzita ve svém nakladatelství

ISBN 978-80-213-3247-8

OBSAH

Český modrý mák byl povýšen do stavu rytířského! 1
spolek Český modrý mák z.s.

Mák v roce 2022 a výhled na další období 3
Václav LOHR

Proč se orientujeme na vývoz suroviny? Mák není jen semínko. 11
Vlastimil MIKŠÍK

Produkční a ekonomické výsledky pěstování máku v ČR v letech 2017-2021 15
Bohdana KOLÁŘÍKOVÁ JANOTOVÁ, Anežka VORLÍČKOVÁ

Maximální limit opiových alkaloidů v pekařských výrobcích 22
Jaromír GEC, Vlastimil MIKŠÍK, Václav LOHR

Makový nápoj – co v sobě skrývá? 24
Vlastimil MIKŠÍK, Štěpán KUZMENIUK

Eliminace rizikových faktorů v pěstitelské technologii máku v roce 2022.28
Pavel CIHLÁŘ, Matěj SATRANSKÝ, Jaroslav TOMÁŠEK

Vliv ošetření na výnos a zdravotní stav máku na Opavsku v letech 2021, 2022.....30
Eva PLACHKÁ, Jaroslav KOŘÍNEK

Možnosti zvýšení efektivity hnojení máku.....33
Petr ŠKARPA, Jiří ANTOŠOVSKÝ, Rostislav RICHTER

Yara - komplexní ověřené řešení výživy máku je ještě lepší s novými biostimulany YaraVita LEOTRAC a YaraVita MARIS 36
Pavel JANÍK

Úspory v technologii pěstování máku z pohledu Laboratoře Postoloprty ..38
Tomáš KUBATKO

Porovnání přínosu dvou technologií výsevu máku jarního 41
Andrea RYCHLÁ, Viktor VRBOVSKÝ

Klíčivost a vitalita osiva máku ve vztahu k produktivitě porostu v roce 2022 45
Hana HONSOVÁ, Pavel CIHLÁŘ, Matěj SATRANSKÝ

Nebojme se ozimého máku 50
Viktor VRBOVSKÝ, Eva PLACHKÁ, Jiří HAVEL, Andrea RYCHLÁ

Mák Onyx, jistota výnosu a kvality i v roce 2023.....54
Petr ROBOTKA

Využití přípravků na bázi mikroorganizmů při pěstování máku 55
Jan KAZDA, Matěj SATRANSKÝ

Využití přírodních látek při moření osiva máku 61
Pavel PROCHÁZKA, Stanislav DRAPAČ, Jan VOSTŘEL, Adéla FRAŇKOVÁ

Vplyv odrody na intenzitu napadnutia hubovými chorobami a účinnosť biologických prípravkov proti týmto chorobám v ochrane maku siateho 65
Ján TANCIK, Peter BOKOR, Filip KANTOR

Správná pětka v ochraně máku 67
Renata SALAVOVÁ

Insekticidní a fungicidní ochrana máku 69
Radomil VLK

Architect® – novinka v regulaci a ochraně máku 71
Marek ŠMIKA

TE – nová řada přípravků domácí firmy Trisol Farm v máku 73
Pavel BEZDĚK, Miroslava HÁJKOVÁ

Použití přípravků firmy Amalgerol CZ s.r.o. při pěstování máku ve stresových podmínkách.....75
Josef NOVOTNÝ

Rozhodující význam úkonu ohledání ve smyslu § 113 Trestního řádu pro právní kvalifikaci související s nelegální extrakcí opia z máku setého 78
Tomáš KRATINA, Hana TOŠNAROVÁ

Spolek na internetu

Internetové stránky

- **ceskymodrymak.cz**
- **czechbluepoppy.com**

instagram.com/czech_blue_poppy_association/

fb.com/CzechBluePoppy/

twitter.com/PoppyCzech

JMENNÝ REJSTŘÍK AUTORŮ

Pozn.: Tučně **označené strany = hlavní autor**

A

Antošovský Jiří 33

B

Bezděk Pavel **73**
(Pavel.Bezdek@atlas.cz)
Bokor Peter.... 65

C

Cihlář Pavel **28**, 45
(Cihlar@af.czu.cz)

D

Drapač Stanislav 61

F

Fraňková Adéla 61
(Frankova@af.czu.cz)

G

Gec Jaromír **22**
(Jaromir.Gec@ireks-enzyma.cz)

H

Hájková Miroslava 73
(Miruska.Hajkova@seznam.cz)
Havel Jiří.. 50
(Havel@oseva.cz)
Honsová Hana.. ..... **45**
(Hana.Honsova@post.cz)

J

Janík Pavel.. ..... **36**
(Pavel.Janik@yara.com)
Koláříková Janotová B. **15**
(Janotova.Bohdana@uzei.cz)

K

Kantor Filip 65
Kazda Jan.. ..... **55**
(Kazda@af.czu.cz)
Koláříková Janotová B. **15**
(Janotova.Bohdana@uzei.cz)
Kořínek Jaroslav 30
Kratina Tomáš **78**
(Tomas.Kratina@pcr.cz)
Kubatko Tomáš **38**
(Kubatko@zol.cz)
Kuzmeniuk Štěpán 24
(XKUZS007@studenti.czu.cz)

L

Lohr Václav **3**, 22
(v.lohr@seznam.cz)

M

Mikšík Vlastimil **1**, **11**, 22, **24**
(Miksik@af.czu.cz,
info@ceskymodrymak.cz)

N

Novotný Josef **75**
(Josef.Novotny@amalgerol.cz)

P

Plachká Eva **30**, 50
(Plachka@oseva.cz)
Procházka Pavel **61**
(PavelProchazka@af.czu.cz)

R

Richter Rostislav 33
Robotka Petr **54**
(Robotka@proseeds.cz)
Rychlá Andrea **41**, 50
(Rychla@oseva.cz)

S

Salavová Renata **67**
(Renata.Salavova@syngenta.com)
Satranský Matěj 28, 45, 55
(Satransky@af.czu.cz)

Š

Škarpa Petr. **33**
(Petr.Skarpa@mendelu.cz)
Šmika Marek **71**
(Marek.Smika@basf.com)

T

Tancik Ján. **65**
(info@ecophyta.sk)
Tomášek Jaroslav. 28
Tošnarová Hana. 78

V

Vlk Radomil **69**
(vlkradomil@seznam.cz)
Vostřel Jan..... 61
Vorlíčková Anežka 15
(Vorlickova.Anezka@uzei.cz)
Vrbovský Viktor 41, **50**
(Vrbovsky@oseva.cz)

ROZHODUJÍCÍ VÝZNAM ÚKONU OHLEDÁNÍ VE SMYSLU § 113 TRESTNÍHO ŘÁDU PRO PRÁVNÍ KVALIFIKACI SOUVISEJÍCÍ S NELEGÁLNÍ EXTRAKCÍ OPIA Z MÁKU SETÉHO

Tomáš KRATINA[1,2], Hana TOŠNAROVÁ[1]
[1]Národní protidrogová centrála služby kriminální policie a vyšetřování PČR; [2]České vysoké učení technické v Praze

ÚVOD

Celosvětová produkce a konzumace návykových látek vykazuje podle Evropského monitorovacího střediska pro drogy a drogovou závislost (dále také „EMCDDA“) a Úřadu Organizace spojených národů pro drogy a kriminalitu (dále také „UNODC“) již několik let v řadě stále rostoucí tendenci. Za alarmující považujeme zejména masivní produkci (a spotřebu) kokainu, heroinu, metamfetaminu, konopných drog a nových psychoaktivních substancí. Zatížení státu a všech jeho výkonných složek, především integrovaného záchranného systému, bezpečnostních, zdravotnických a justičních, vnímáme v souvislosti s rostoucí promořeností obyvatelstva návykovými látkami. Značné, globálně realizované záchyty všech druhů návykových látek, kladou vysoké nároky na orgány vymáhající právo tak, aby obstály proti sofistikovaným kriminálním metodám nejen v segmentu pašování, ale také výroby a zpracování návykových látek. Odhalování a dokumentování drogové trestné činnosti je pro složky vymáhající právo stále náročnější disciplínou, vzhledem k celé škále moderních technologií, které nelegální distributoři a výrobci ke své činnosti užívají. Jedním ze stěžejních kriminalistických úkonů, dokumentující stav věcí a jejich vzájemné působení na daném místě a době, je ohledání. Kvalitní a pečlivě provedené ohledání může nejen objasnit příčiny, jakými došlo ke spáchání trestného činu, včetně cíleného zajištění kriminalisticky relevantních materiálních stop, může ale také zcela změnit právní kvalifikaci skutku, která se zpočátku ukazovala odlišně. Na kvalitě provedeného ohledání v mnoha případech závisí úspěch dalšího vyšetřování i toho, zda případ obstojí při soudním projednávání.

Cílem přehledového příspěvku je podat dostatek informací o významu ohledání místa činu v kontextu jeho významu na posouzení právní kvalifikace v případech poškození rostlin máku těžbou opia. Právě důsledně provedené ohledání, se zajištěním a zadokumentováním podstatných stop, může změnit původní právní kvalifikaci poškození cizí věci dle § 228 trestního zákoníku na nedovolenou výrobu a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 trestního zákoníku, za které hrozí pachatelům výrazně vyšší tresty.

PODSTATA A VÝZNAM OHLEDÁNÍ V KRIMINALISTICKÉ PRAXI

Každá činnost antropogenního, ale i naturogenního charakteru, zanechává v konkrétním prostředí materiální (hmotný) nebo paměťový (nehmotný) otisk. Kriminalistika si při vyšetřování trestné činnosti těchto otisků všímá, vyhledává je, kategorizuje apod., a ustanovila pro něj elementární termín – stopa. Stopa je tedy základním pojmem kriminalistiky, protože je hlavním zdrojem informace o trestném činu a východiskem takového poznání, které je potřeba k odhalení a vyšetření trestných činů. K efektivnímu a úspěšnému podchycení všech relevantních stop disponuje kriminalistická taktika úkonem – ohledáním (pokud se ohledání vztahuje k místu, terminologicky hovoříme o ohledání místa činu. České právo totiž dále ještě rozeznává ohledání listin, živých osob, mrtvol, zvířat nebo předmětu). Ohledání je v českém právním řádu právně zakotveno v § 113 zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád (dále také „TŘ“). I přesto, že jej považujeme za jeden z vývojově nejstarších úkonů (společně s výslechem), má dodnes své nezastupitelné místo v kriminalistické praxi, a stále se, s ohledem na aktuální vědecké poznatky a jejich aplikaci, vyvíjí. Podstata úkonu spočívá v tom, že ohledávající (zpravidla policista), provádějící ohledání, svými smysly bezprostředně empiricky poznává materiální situaci a konkrétní místo (objekt, prostor) a společně s logickými konsekvencemi takto získané informace co nejobjektivněji dokumentuje pomoci zápisu a audio-vizuálního záznamu.(1) Účelem ohledání místa činu je v dostatečném rozsahu zajistit takové skutkové informace, aby

okamžitě, nebo až v průběh dalšího vyšetřování pomohly poskytnout odpověď na sedm kriminalistických otázek: kdo, co, kdy, kde, jak, čím, proč? Cílem ohledání je proto(1):

a) na místě nalézt, zajistit a kvalitně zadokumentovat stopy a ostatní věcné důkazní prostředky,
b) zjistit a odhalit mechanismus vzniku a průběhu události,
c) zjistit a odhalit další kriminalisticky relevantní okolnosti (příčiny, podmínky, motiv, a další)

Místo činu, a jeho ohledání, je třeba vnímat v užším slova smyslu, tedy zaměřené přímo na konkrétní prostor, kde došlo k završení trestného činu a v širším slova smyslu, za které považujeme všechna místa, kde pachatel vykonával cokoliv, co má příčinnou souvislost s vyšetřovanou událostí.(2)V závislosti na druhu a rozsahu spáchaného skutku vždy hovoříme o určitém územním prostoru či objektu, kde došlo k události. Pro představu, takový objekt, potažmo území, může být relativně malé – například ohledání motorového vozidla a jeho bezprostředního okolí, do kterého bylo provedeno vloupání. Naopak, o velké rozloze ohledání budeme hovořit například v případě pádu letadla způsobeného teroristickým útokem, kdy ohledávaná plocha může tvořit několik stovek metrů čtverečních. Obdobně se jedná o maková pole, která mohou čítat velkou rozlohu a nalézt na tak velkém prostoru stopy patřící několika jedincům je samo o sobě náročné z hlediska zajištění dostatku sil a prostředků. Řádné ohledání, s přihlédnutím na podezření, že mohlo dojít k nelegální těžbě opia nebo dalším procesům nelegální výroby návykových látek, by mělo být provedeno zejména v případech, kdy se podaří zadržet podezřelou osobu. Proto pokud shrneme základní informace:

1) kvalitně zpracované ohledání místa činu může vést ke zcela jiné (přísnější) právní kvalifikaci,
2) širší ohledání místa, nejen bezprostředního okolí, kde došlo k viditelnému poškození rostlin, je stěžejní a může přinést zásadní poznatky o spáchaném trestném činu.

Oproti tomu může kvalitně provedené ohledání místa určit zcela jinou povahu skutku, která s nelegální výrobou návykových látek pravděpodobně nemá nic společného. Například úmyslně poničené rostliny, mající za důsledek způsobit finanční ztrátu majiteli, případy vandalství apod.

PRÁVNÍ KVALIFIKACE TRESTNÝCH ČINŮ POŠKOZENÍ CIZÍ VĚCI A NEDOVOLENÁ VÝROBA OPL, POJEM ORGANIZOVANÁ SKUPINA

Mák setý, resp. opium z něj získávané, je látkou omamnou, obsahující morfin (7,8-didehydro-4,5-epoxy-17-methylmorfinan-3,6-diol) a dále látku kodein (3-*O*-Methylmorfin), přičemž obě jsou uvedeny v Seznamu č. 1 a v Seznamu č. 2 Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, k zákonu č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

Jako výraz opium uvádí Jednotná úmluva o omamných a psychotropních látkách z roku 1961 v čl. 1 odst. 1 písm. p) sražený výtažek opiového máku, opiovým mákem je dle odst. 1 písm. q) rostlina druhu *Papaver somniferum L*. Úmluva rozšlišuje i výraz lékařské opium, kterým je označováno opium, které prošlo nutnou přípravou pro lékařské použití.(3)

Jednání závislých osob, ale i výrobců nelegální návykových látek spočívající v nařezávání makovic a nedovoleného získávání surového opia pro další zpracování může být v rámci legislativy České republiky právně kvalifikováno několika různými způsoby v závislosti na výši škody a skutkových okolnostech, tedy jako přestupek dle zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích nebo jako trestný čin dle zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“).

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích uvádí v ust. § 8 odst. 1 písm. a) bod 4. přestupek poškození cizí věci jako přestupek proti majetku spočívající v jednání, které může spáchat jak fyzická osoba, tak i osoba právnická či podnikající fyzická. Jde o jednání úmyslné, kterým je způsobena škoda na cizím majetku zničením nebo poškozením věci z takového majetku, přičemž škoda nesmí přesáhnout hranici 10.000,- Kč. Totožné parametry platí i pro právnickou či podnikající fyzickou osobu. Pro naplnění skutkové podstaty přestupku nemusí dojít k dokonání činu, i pokus takového jednání, resp. přestupku, je trestný. Přestupku se může dopustit ale i organizátor, návodce či pomocník. Za spáchání takového jednání lze uložit pokutu až do výše 50.000,- Kč, při opakování pak až do výše 70.000,- Kč. Jako další ze sankcí lze uložit i omezující opatření.

Z praxe policejního orgánů v posledních letech, v případě získávání surového opia z makovic, vyplývá zpravidla ve většině případů kvalifikace přestupkového jednání. Málokdy v daném případě přesáhne škoda na makovém poli, tj. škoda na cizím majetku, hodnoty převyšující částku 10.000,- Kč. V daném případě pak takové jednání řeší v přestupkovém řízení správní orgán.

Činnost, kterou přestupce svým nedovoleným, protiprávním úmyslným jednáním poškodí cizí věc a vznikne škoda ve výši přesahující 10.000,- Kč (do 1.10.2020 se jednalo o škodu do výše 5.000,- Kč), tedy ve smyslu zákona pojmově jako škoda nikoli nepatrná, může být kvalifikována jako trestný čin. Právě ustanovení § 138 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku stanoví, že pro účely trestního zákoníku je škodou nikoli nepatrnou škoda dosahující částky nejméně 10.000,- Kč. Jde o kvantifikaci výše škody způsobené trestným činem, a to nejen na věci, která je předmětem útoku, ale též na jiné majetkové hodnotě a jiném majetkovém právu (4). V případě přesahu výše škody nad tento zákonem stanovený limit se bude jednat o trestný čin poškození cizí věci dle ust. § 228 trestního zákoníku.

Skutková podstata trestného činu **poškození cizí věci,** v souvislosti s výše popsanou trestnou činností (neoprávněné nařezávání makovic a získávání surového opia z nich) stanoví v ust. § 228 odst. 1 písm. a), že ten, kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci. Z dikce tohoto ustanovení je pak zřejmé, že se bude jednat o základní skutkovou podstatu se základní výměrou trestu a ostatních sankcí. V případě, že je způsobena škoda značná (nejméně 1 milion Kč, ušlý zisk se do výše škody nezapočítává), náleží pachateli sankce za takové jednání mnohem vyšší, v daném případě se pohybuje se v rozmezí 6 měsíců až tří let. Škoda velkého rozsahu (nejméně 10 milionů Kč) je pak honorována soudem trestem od 2 do 6 let, k tomuto zde postačí nedbalostní jednání. Objektem trestného činu poškození cizí věci je ochrana vlastnictví v širším slova smyslu. Chráněna je neporušenost a použitelnost cizí věci, zejména pak povrchu věci samotné a rovněž i její vzhled a s tím související jiné než majetkové hodnoty – historické, kulturní, estetické (5). Předmětem útoku je pak cizí věc, tedy věc nenáležící pachateli. Objektivní stránka předpokládá různé formy poškozovacího jednání, může spočívat v konání i opomenutí, subjektivní stránka vyžaduje úmyslné zavinění.

Další, mnohem účinnější variantou, jak potírat nedovolené jednání spočívající v poškozování makovic a získávání surového opia, je postih jako trestný čin **nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle ust. § 283** trestního zákoníku. V daném případě se jedná o nejpřísnější postih, jaký trestní zákoník v oblasti návykových látek nabízí. K právní kvalifikaci je však nutné, aby byly na místě činu zajištěny relevantní stopy, z toho pramení právě důležitost ohledání místa činu. K neméně podstatným okolnostem pak náleží i zadržení pachatele na místě, jeho doznání, výpovědi svědků a další důkazní prostředky, které podpoří skutečnost, že pachatel nedovolené získání opia z makovic zamýšlel nebo se připravoval k výrobě drog. Za výrobu opia lze považovat už jeho sklizení z makovic, neboť tím dochází k jeho separování od rostlinného základu.

Trestného činu dle § 283 se dopustí ten, kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku. Ve stádiu pokusu pak tento skutek spáchá pachatel dle ustanovení § 21 odst. 1 trestního zákoníku jednáním, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu. Zde lze s určitostí říci, že získávání opia z makovic může být z právního hlediska kvalifikováno dle § 21 odst. 1 trestního zákoníku jako pokus trestného činu výroby dle ust. § 283 trestního zákoníku, a to zejména v případě, kdy je pachatel zadržen na místě činu. Společenská škodlivost jednání pachatele pak spočívá v tom, že porušil zájem společnosti na ochraně občanů před užíváním a šířením drog, které poškozují zdraví a ohrožují život občanů a vedou i k problémům v jejich životě.

Primárním předmětem ochrany ustanovení § 283, vymezujícího skutkovou podstatu trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, je za této situace život a zdraví lidí. Zároveň toto ustanovení chrání společenské vztahy narušované nekontrolovaným šířením a užíváním daných látek - tedy zvláště omamných látek, psychotropních látek a jedů - a brání nedovolenému nakládání s nimi. Ustanovení § 283 upravuje celkem čtyři skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, z toho jednu základní (v odst. 1) a tři kvalifikované (v odstavcích 2, 3 a 4). (6)

V základní skutkové podstatě lze pachateli za nedovolené jednání uložit trest odnětí svobody od jednoho roku až do pěti let, případně i peněžitý trest. V případě kvalifikačních znaků (u kvalifikovaných skutkových podstat) týkajících se značného rozsahu nebo velkého rozsahu, způsobení těžké újmy na zdraví, smrti, účasti organizované skupiny a dalších okolností může být pachateli uložen trest mnohem vyšší, právě v závislosti na skutkových okolnostech, od dvou let až do nejvyšší možné výše, téměř 18 let, lze také uložit trest propadnutí. Jednání spočívající v přípravě k takovému trestnému činu je dle zákona trestné. V rámci subjektivní stránky se vyžaduje jednání úmyslné. Pachatelem trestného činu může být fyzická i právnická osoba.

Je nutno také říci, že u takových jednání, tedy v případech získávání surového opia na makových polích, je zřídkakdy pachatel sám, zpravidla se na místě činu pohybuje více osob, které mají společný zájem. V tomto případě můžeme hovořit o organizované zločinecké skupině osob ve smyslu ust. § 129 trestního zákoníku, což je významná skutková okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby jako zvlášť přitěžující okolnosti, neboť tato skupina je z pohledu zákona společenstvím nejméně tří trestně odpovědných osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, přičemž společenství je zaměřeno na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti nebo se může jednat o spolupachatelství dle ust. § 9 odst. 2 trestního zákoníku jako společné jednání dvou a více osob.

Ve svém celku jsou skutkové podstaty trestných činů souvisejících s nedovoleným nakládáním s nelegálními látkami reakcí na rozsáhlé negativní individuální i společenské dopady zneužívání omamných látek, psychotropních látek, prekursorů, přípravků je obsahujících a jedů, zásadně ohrožujících a narušujících život a zdraví jejich uživatelů a jejich sociální vazby. Současně je prostřednictvím postihu těchto trestných činů trestněprávně reagováno na velice různorodé nežádoucí jevy doprovázející drogovou trestnou činnost, zvláště pak na zapojení organizovaného zločinu do jejího páchání a na rizika spojená s neodborným zacházením s danými látkami.(7)

VÝROBA HEROINU Z OPIA A PREKURZORY PRO VÝROBU

Uvedli jsme, že ohledáním místa činu může dojít k nalezení a zadokumentování takových stop, které budou mít potenciál zcela změnit dosud zvažovanou právní kvalifikaci. Z právního rozboru trestného činu nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 trestního zákoníku (viz výše) zcela zřejmě vyplývá, jakými znaky musí být tento skutek naplněn. Pro úplnost uvádíme, že za naplnění skutkové podstaty trestného činu nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 trestního zákoníku, považujeme nejen nelegální výrobu heroinu, nebo izolaci jeho alkaloidů, ale také neoprávněnou těžbu opia z makovic za účelem jejich dalšího toxikomanského zneužití.

V průběhu příspěvku jsme několikrát uváděli pojem prekurzor pro výrobu návykových látek. Rozumíme jím výchozí chemickou látku nebo její směs, ze které chemickou přeměnou vzniká výsledný produkt – návyková látka. Všechny syntetické a polosyntetické drogy potřebují ke své výrobě prekurzor. Tedy klíčovou chemickou látku, která je při jejich syntéze nezbytná a u syntetických drog tvoří přímo základní stavební kámen jejich struktury. Platí přitom jednoduchá rovnice, že pokud nebude k disposici určitý prekurzor, není možné výrobu návykových látek realizovat. Tohoto klíčového poznatku můžeme, kromě jiného, využít i v případě ohledání místa činu souvisejícího s těžbou opia na makových polích. Podaří-li se najít a zadokumentovat přítomnost takových prekurzorů, můžeme hovořit o *corpus delicti*, protože jejich přítomnost nadevší pochybnost (v souboru dalších důkazních prostředků) stanoví, že na místě docházelo, nebo alespoň byl realizován úmysl, vyrábět návykové látky. V takovém případě nic nebrání pro přísnější právní kvalifikaci ve smyslu § 283 trestního zákoníku.

Z hlediska ohledání místa činu a jeho následné realizace, budeme-li se soustředit na zajištění souboru důkazních prostředků vedoucích k právní kvalifikaci trestného činu dle § 283 trestního zákoníku, si proto musíme položit otázky:

1) Jaké předměty pachatel potřebuje k nařezávání makových tobolek a zachytávání latexu?
2) Jaké prekurzory jsou potřebné v první fázi pro izolaci morfia a případně v druhé fázi pro polosyntetickou výrobu heroinu?
3) Jaké další předměty a chemické látky a jejich směsi jsou potřeba k uskutečnění celého procesu?

4) Je k procesu zapotřebí zdroj tepla?
5) Jaké druhy stop (např. chemické, věcné, mechanoskopické, daktyloskopické apod.) se s ohledem na charakter trestného činu na místě s největší pravděpodobnostní budou nacházet?

Pod předměty, jež může pachatel použít, si lze představit cokoliv od ostrých nožů, řezáků, přes škrabky na zaschlý latex, dále nádoby na jeho zachytávání (sběr) a různé druhy laboratorního skla, filtračních prostředků, nádob na vaření apod. Přítomné budou toxikomanské uživatelské potřeby, které slouží pro úpravu a aplikaci návykové látky – injekční stříkačky s jehlami, alobal, lžičky, zaškrcovadla apod. Zdroj tepla pro ohřev vody je bazální, v přírodě si pachatelé vystačí s vybudovaným ohništěm, v terénních podmínkách můžeme ale také počítat s lahvemi na stlačený propan-butan a k tomu kompatibilní hořáky.

Klíčovými prekurzory pro izolaci morfinu z opia jsou pálené vápno (CaO) a chlorid amonný (NH_4Cl), současně je zapotřebí zdroje tepla pro ohřev vody(8), přičemž vroucí vodou je opium včetně prekurzorů rozpouštěno a promýváno. Ve vodě lépe rozpustná hydrochloridová forma morfia (morfin hydrochlorid), vzniká přidáním kyseliny chlorovodíkové a aktivního uhlí do zahřáté morfinové báze, filtrací výsledné složky a vychladnutí.

Pokud by se pachatelé na místě dále pokoušeli o úpravu morfinu do podoby diacetylmorfinu (heroinu), potřebovali by k procesu další prekurzor v podobě acetylačního činidla. V drtivé většině je v současné době používán acetanhydrid, mohou být však využita i jiná například v podobě acetylchloridu nebo 1,1-ethandiol diacetátu.(8,9) K heroinu je před samotnou intravenózní aplikací narkomany ještě přidávána slabá kyselina, zpravidla kyselina citrónová nebo askorbová. Existuje více variant jak obě substance izolovat/syntetizovat – například studená syntéza heroinu, kdy směs není zahřívána, naopak je prováděna na ledu. Pro úplnost článku bychom tedy mezi dalšími prekurzory mohly hledat organická rozpouštědla, především aceton a dále triflouracetyl anhydrid (CF_3COCl), síran hořečnatý ($MgSO_4$), jedlá soda.(9)

Jak vyplývá z četných hlášení, narkomané poškozující maková pole v jeho blízkosti přespávají, k čemuž využívají nejen stanů, ale také mobilních obytných přívěsů. Právě taková přechodná ubytovací zařízení, ve kterých mohou pachatelé přechovávat celou řadu relevantních kriminalistických stop, budou zásadní pro ohledání. Zde si však již policejní orgán nevystačí s provedením ohledání ve smyslu § 113 trestního řádu, ale musel by žádat o úkon hlouběji zasahující do základních lidských práv, a to provedení prohlídky jiných prostor a pozemků dle § 83a trestního řádu.

Je třeba ještě poukázat na další stěžejní skutečnost, která má s ohledáním místa i charakterem této trestné činnosti příčinnou souvislost. Ohledání místa činu policejní orgán neprovádí pouze za účelem nalezení a zadokumentování kriminalisticky relevantních stop, objasňujících mechanismus spáchání trestného činu. Nedílnou součástí je také zajistit stopy, na základě kterých bude možné jednoznačně usvědčit konkrétní osoby ze spáchání daného činu. Proto se zaměřujeme také na soubor stop, jenž mají potenciál nést stopy identifikující osobu pachatele. Převážně se jedná o stopy daktyloskopické (otisky prstů), genetické (vlasy, biologický materiál apod.), trasologické (otisky obuvi, ale i rukavic), věcné (široká škála stop mající souvislost s pachatelem například věci osobní potřeby, které s ním mohou být spojeny). Zajištěný předmět na místě činu proto může být, a v praxi často je, nositelem více druhů stop a více druhů informací. Na skleněnou nádobku se zbytky opia tedy můžeme pohlížet nejen jako na chemickou stopu, ale také jako na potencionálního nositele daktyloskopických stop apod.

STATISTICKÉ ÚDAJE POLICIE ČR

V rámci statistických údajů nejsou přímo stran Policie ČR sledovány statistické údaje související s trestnou činností v návaznosti na poškozování makových polí a sběr surového opia. K takovým aktivitám sice dochází v mnoha případech v určitém ročním období (zpravidla červenec, kdy makovice dozrávají), nicméně tím, že tato nedovolená jednání jsou mnohdy podřazována pod různé skutkové podstaty trestných činů nebo je jednání pouze kvalifikováno jako přestupek na úseku majetku, nelze přesně zjistit rozsah takové činnosti. Pouze při hlášení údajů k trestné činnosti na úseku drog mohou příslušníci Policie ČR působící na linii toxi uvést, o jaký druh trestné činnosti se jedná. To však není povinnou položkou při sledování statistických dat, zejména pak v případě, kdy pod skutkovou podstatu trestného činu dle ust. § 283 trestního zákoníku lze subsumovat celou řadu protiprávních jednání. Proto

z hlediska voluntaristického plnění těchto dat lze zřídka vysledovat záchyt makoviny zejména v rámci úkonů trestního řízení (např. domovní prohlídka, prohlídka jiných prostor, aj.), případně občasné zmínky o výjezdu policistů při podezření z páchání trestné činnosti v oblastech, kde se nalézají maková pole. Takových případů, které jsou statisticky zaznamenány a sledovány, jsou jen jednotky ročně.

Pro uvedení příkladu uvádíme konkrétní případ, ve kterém došlo trestním příkazem k pravomocnému odsouzení za získávání opia z nezralých makovic. můžeme uvést kazuistiku z roku 2020. Jednalo se o odsouzení trestním příkazem Okresního soudu v Kladně sp.zn. 5 T 83/2020 fyzické osoby, která neoprávněně v červnu roku 2020 v Podlešíně na makovém poli nařezávala nezralé makovice a získávala opium, které stírala do obvazů.

Z rozboru případu, respektive z trestního příkazu a dalších veřejných listin souvisejících s případem je možné konstatovat několik aspektů souvisejících s tématem příspěvku.

- Okresní soud uvedl jako jeden ze znaků případu „neoprávněnost.“ Tedy pachatel se dopustil tohoto jednání, protože neměl k výrobě, zpracování, či nakládání s opiem žádnou legální právní způsobilost.
- V trestním příkazu je výslovně uveden odkaz na Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., ve kterém je uvedeno opium jako látka omamná
- Je popsán (částečně) také mechanismus, jakým pachatel opium získával - za pomocí nástroje nařezával makovice a zachytával je do obvazů. Poté opium na fáčích hodlal vyvářet ve vodě a dále zpracovávat za účelem toxikomanské aplikace.
- Před vydáním trestního příkazu Okresní soud v Kladně vycházel z důkazních prostředků, z nichž jeden byl protokol o ohledání místa činu. Zdůrazňujeme, že ohledání místa činu (a k němu vytvořená audio-vizuální fotodokumentace) má neoddiskutovatelnou právní váhu.

V této souvislosti poukazujeme na skutečnost, která se nemusí jevit jako zcela zřejmá. Mnoho pachatelů pořádajících nájezdy na maková pole za účelem těžby opia pochází ze zahraničí. V zahraničí však nemá mák výlučný charakter potraviny, ale je spojován více s opiem a omamnými účinky.(10) Proto, z našeho, českého hlediska, se může zdát konání zahraničních pachatelů minimálně zvláštní při vědomí, jak nízký je obsah morfinanových alkaloidů. Avšak z jejich pohledu, nemajíc tyto informace, je zcela racionální zavítat do země, která patří mezi světové produkční špičky (potravinářského) máku.

ZÁVĚRY

I přesto, že česká veřejnost pomalu přijímá fakt o zcela zanedbatelném podílu morfinanových alkaloidů v českém potravinářském máku (pohybuje se do 0,8% hmotnostního obsahu), zcela odlišně je tomu v zahraničí. V řadě státu, včetně evropských, kde konzumace máku nemá svoji tradici, je tato rostlina vnímána především jako zdroj opioidů. Česká republika patří stabilně mezi jedny z největších pěstitelů i exportérů máku. Rozsáhlá česká maková pole se však pravidelně stávají terčem narkomanů, v mnoha případech cizích státních příslušníků, kteří v máku nehledají kvalitní superpotravinu, ale zdroj toxikomanského uspokojení. Řádně provedené ohledání místa činu se zaměřením na vyhledání, zajištění a dokumentaci předmětů a chemických prekurzorů potřebných pro izolaci morfinu z opia a případně syntézu heroinu z morfinu je elementární pro stanovení právní kvalifikace nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 trestního zákoníku. Proč je natolik důležité provést kvalitní ohledání místa činu se zajištěním všech stop ke stanovení výše uvedené právní kvalifikace? Důvod spočívá v násobně vyšším případném trestu v trestním řízení, který pachatelům hrozí oproti přečinu poškození cizí věci dle § 228 trestního zákoníku. Autoři si uvědomují, že vzhledem k plošnému rozsahu makových polí, může být provedení řádného ohledání místa velmi namáhavým úkonem z hlediska zajištění sil a prostředků, avšak z dlouhodobého hlediska se může taková práce vyplatit. Proto, zejména v případě zadržení podezřelé osoby na místě, je vhodná spolupráce policejního orgánu a vlastníka makového pole, který je obeznámen se svým pozemkem, přístupovými cestami a dalšími aspekty, jenž jsou známé především jemu. Je potřeba také spolupráce/konzultace s obvodními či krajskými útvary služby kriminální policie a vyšetřování zabývající se problematikou návykových látek (tzv. „TOXI týmy“) tak, aby byl postup na místě adekvátní a nedošlo k opomenutí zajištění žádných stop. V neposlední řadě se jeví jako vhodné zaměřit poskytování informací optimál-

ními informačními kanály do zahraničí ve vztahu k problematice českého potravinářského máku. Tedy zejména upozorňovat, že český mák je obsahově nevýznamný na morfinanové alkaloidy, a že těžba opia je z toxikomanského hlediska nesmyslný akt, který pouze škodí českým zemědělcům a českému máku.

Literatura

1) STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-095-6.
2) STRAUS, Jiří a Miroslav NĚMEC. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-214-1.
3) Československá socialistická republika. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 47/1965 Sb., o Jednotné Úmluvě o omamných látkách
4) ASPI, www.aspi.cz, Wolters Kluwer ČR, a.s., komentáře k § 138 (JUDr. Antonín Draštík – Hranice výše škody, prospěchu, nákladů k odstranění poškození životního prostředí a hodnoty věci a jiné majetkové hodnoty)
5) ASPI, www.aspi.cz, Wolters Kluwer ČR, a.s., komentář k § 228 (JUDr. Radek Šmerda, Ph.D. – Poškození cizí věci)
6) ASPI, www.aspi.cz, Wolters Kluwer ČR, a.s., komentář k § 283 (JUDr. Alexander Sotolář – Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy)
7) Česká republika. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve zněních pozdějších změn a doplňků
8) ROMAN, Michael a Lukáš FRANĚK. 2022. Profilování drog na Kriminalistickém ústavu PČR – Heroin (část druhá). *Drugs & Forensics Bulletin Národní protidrogové centrály SKPV PČR*. **28**(4) 12-18. ISSN 1211-8834.
9) ODELL, Luke R., Jana SKOPEC a Adam MCCLUSKEY, 2006. A 'cold synthesis' of heroin and implications in heroin signature analysis. *Forensic Science International*. **164**(2-3), 221-229. ISSN 03790738.
10) MIKŠÍK, Vlastimil a Václav LOHR. 2020. Mák, droga nebo potravin? *Drugs & Forensics Bulletin Národní protidrogové centrály SKPV PČR*. **26**(3) 3-18. ISSN 1211-8834.

Kontaktní adresa

kpt. Ing. Tomáš Kratina, MBA. Národní protidrogová centrála služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky, Oddělení koordinace, vzdělávání a strategie Praha. Policejní prezidium ČR, Strojnická 27, Praha 7. E-mail: tomas.kratina@pcr.cz.

pplk. Mgr. Hana Tošnarová. Národní protidrogová centrála služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky, Oddělení koordinace, vzdělávání a strategie Praha. Policejní prezidium ČR, Strojnická 27, Praha 7. E-mail: hana.tosnarova@pcr.cz

Konflikt zájmů: Autoři prohlašují, že v souvislosti s tímto článkem jsou bez konfliktu zájmů

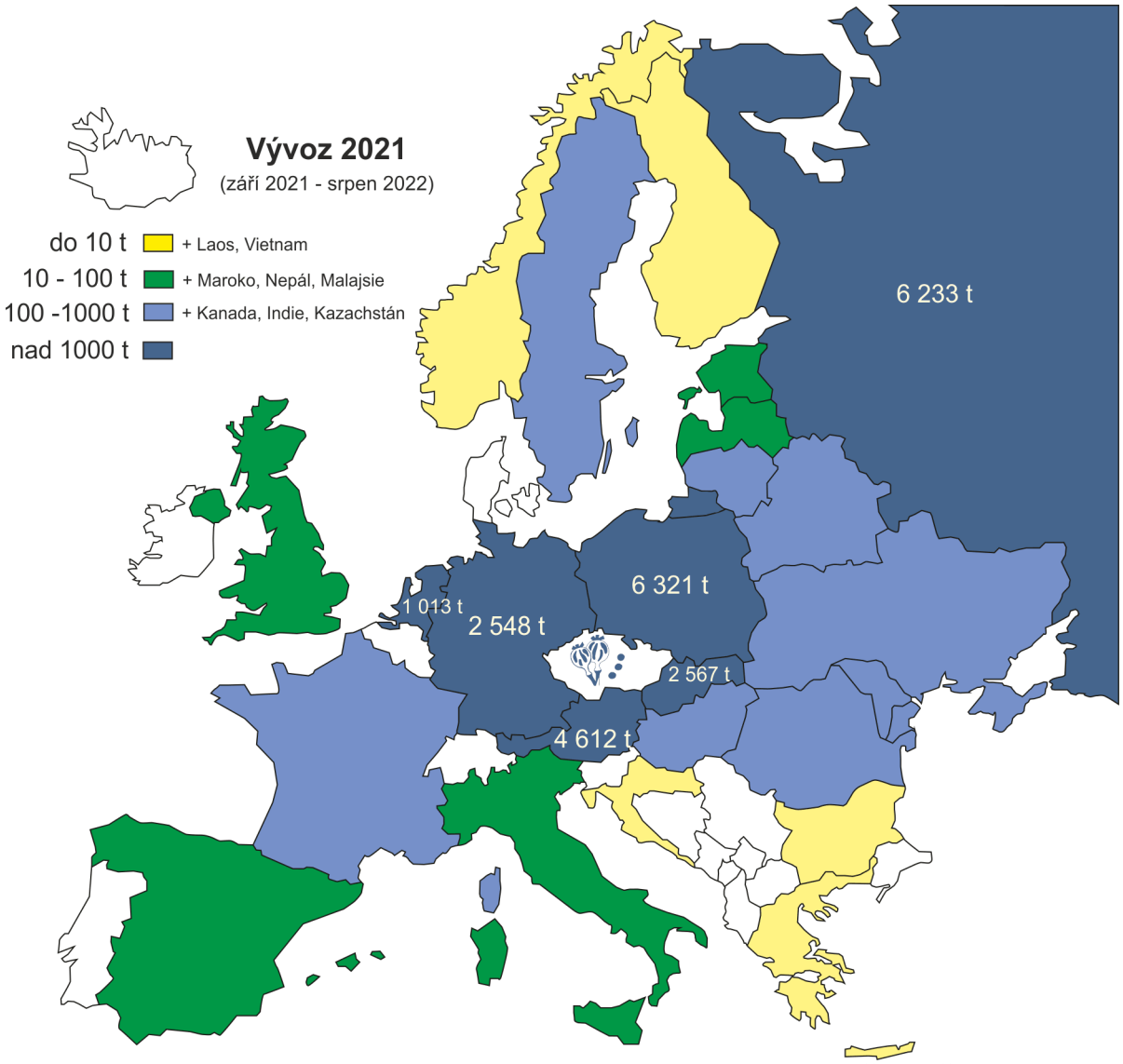

Vývoz máku ze sklizně 2021 (od září 2021 do srpna 2022). Dle ČSÚ a ČMM.

22. MAKOVÝ OBČASNÍK

Mák v roce 2023

Vydavatel: Česká zemědělská univerzita v Praze
Adresa: Kamýcká 129, 165 00 Praha – Suchdol
Autor: kolektiv autorů
Tisk: tiskárna TIGRAS, s.r.o., Hlavní 21, Klíčany, 250 69 Vodochody
Náklad: 320 ks
Počet stran: 84
Vydání: 1. vydání, únor 2023
Určeno: účastníkům semináře
Druh publikace: Sborník referátů
Tato publikace neprošla jazykovou úpravou
ISBN 978-80-213-3247-8